

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS LYTIES PAGRINDU PREKYBOS CENTRE „OZAS“ PATALPĄ PAVADINUS „MAMOS IR VAIKO KAMBARIU“ TYRIMO

2018 m. vasario 27 d. Nr. (18)SI-2)SP-21

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau – ir Tarnyba) 2018 m. sausio 23 d. gavo informaciją apie tai, kad prekybos ir pramogų centro „Ozas“ (valdomame UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“) trečiame aukšte yra įrengtas vaiko priežiūros kambarys, pavadintas „Mamos ir vaiko kambariu“. Iškaboje skelbiama informacija galimai pažeidžia įstatymų, reglamentuojančių lygių galimybių principus, nuostatas.

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 17 straipsnio 1 dalimi, nusprendė pradėti tyrimą savo iniciatyva dėl galimo Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pažeidimo.

Vadovaujantis Lygių galimybių įstatymo 30 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 2018 m. sausio 30 d. raštu Nr. (18)SI-2)S-75 UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“ vadovo buvo paprašyta paaiškinti, kodėl patalpa, skirta kūdikiams žindyti ir pervystyti, pavadinta „Mamos ir vaiko kambariu“; kokiais teisės aktais remiantis buvo nutarta iškaboje prie patalpos nurodyti, jog tai – „Mamos ir vaiko kambarys“; ar prekybos centre yra dar viena patalpa, skirta pasirūpinti kūdikiais, kuria gali naudotis ne tik mamos (t. y., moterys), bet ir vyrai; jei taip – kaip ji yra pavadinta. Taip pat paprašyta pateikti kitą svarbią informaciją, susijusią su atliekamu tyrimu.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Tarnyboje 2018 m. vasario 5 d. gautas 2018 m. vasario 2 d. UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“ raštas Nr. 2.1.1.-023 „Dėl informacijos pateikimo“. Rašte rašoma, kad UAB „Ozantis“ (toliau – Bendrovė), atstovaujama UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“, pažymi, jog patalpų iškabos bei ženklėjimas yra nustatytas pagal vokiečių bendrovės „ECE Projektmanagement GmbH“, vystančios bei valdančios prekybos ir pramogų centrus Europoje nuo 1965 metų, architektų suformuotą vieningą bei visoje Europoje taikomą ženklėjimą / nuorodų katalogą. Bendrovės žiniomis, minėtas ženklėjimas bei iškabos yra naudojamos visuose „ECE Projektmanagement GmbH“ Europoje valdomuose prekybos ir pramogų centruose. Minėtas ženklėjimas bei iškabos po konsultacijų su atitinkamų sričių specialistais pasirinkti bei įgyvendinti būtent vengiant galimo mažiau palankaus požiūrio į moters nėštumą ir gimdymą, vaiko žindymą, nevarojant tiesioginių nuorodų į minėtas fiziologines savybes, tokiu būdu užtikrinant maksimaliai patogų poreikių tenkinimą bei naudojimąsi minėta patalpa.

Bendrovė pažymi, kad minėta patalpa netrukdomai gali naudotis tiek moteriškos, tiek vyriškos lyties atstovai, naudojimąsi patalpa nėra niekaip apribotas ir / arba ribojamas – vyrai nėra diskriminuojami, draudžiant naudotis patalpa. Pasak Bendrovės atstovų, tai, kad patalpa yra pavadinta „Mamos ir vaiko kambariu“, asmenims leidžia lengvai identifikuoti patalpos tiesioginę paskirtį, tačiau niekaip neapriboja naudojimosi patalpa galimybių visų lyčių atstovams.

Bendrovė atkreipė dėmesį, jog šiuo metu yra suplanuota bei 2018 metas ketinama įgyvendinti minėtos patalpos rekonstrukcija, po kurios bus reikšmingai padidintas patalpos plotas bei pakeistos visos iškabos ir / arba ženklėjimai.

Bendrovės atstovai taip pat pabrėžė, kad prekybos ir pramogų centre „Ozas“ (pirmajame bei antrajame aukšte) yra įrengtos dar dvi vaiko priežiūrai skirtos patalpos, kurios neturi pavadinimo. Tomis patalpomis, kaip ir pirmiau minėta patalpa, gali naudotis tiek moterys, tiek vyrai, siekiantys pasirūpinti savo vaikais.

Bendrovės rašte pažymėta, kad naudojimąsi vaiko priežiūros kambariu nėra apmokestinamas, nėra laikomas UAB „Ozantis“ vartotojams siūloma ir / arba reklamuojama paslauga, todėl, Bendrovės atstovų nuomone, nėra jokio faktinio ir / ar teisinio pagrindo manyti buvus Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio ir / arba 13 straipsnio pažeidimų.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

Tyrimo metu buvo vertinama, ar UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“, pavadindamas patalpą, skirtą vaiko priežiūrai, „Mamos ir vaiko kambariu“, nepažeidė Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 2 punkto, pagal kurį prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas, įgyvendindamas moterų ir vyrų lygias teises, privalo suteikdamas vartotojams informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuodamas, užtikrinti, kad joje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekinimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas dėl asmens lyties bei formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kurios tikslas – saugoti pagrindines žmogaus teises, atitinkančias Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, III antraštinėje dalyje, skirtoje lygybei, įtvirtintas lygybės prieš įstatymą principas (20 straipsnis), taip pat įtvirtintas bet kokios diskriminacijos draudimas, ypačingai dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos. Specifiškai 23 straipsnyje nustatomas moterų ir vyrų lygybės principas, pabrėžiama, kad visose srityse turi būti užtikrinta moterų ir vyrų lygybė, įskaitant priėmimą į darbą, darbą ir atlyginimą. Pagal Chartijos turinį darytina išvada, kad Europos Sąjungos institucijoje skiriamas ypatingas dėmesys lyčių lygybei.

2004 m. gruodžio 13 d. Tarybos direktyva 2004/113/EB įgyvendinamas vienodo požiūrio į moteris ir vyrus principas dėl galimybės naudotis prekėmis bei paslaugomis ir prekių tiekimo bei paslaugų teikimo, siekiama sukurti sistemą kovai su diskriminacija dėl lyties ir užtikrinti lygias galimybes naudotis prekėmis bei paslaugomis ir tiekti prekes bei teikti paslaugas, siekiama valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principą. Direktyvoje teigiama, kad vyrų ir moterų lygybės principas yra vienas iš Europos Sąjungos pagrindinių principų.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas pamatinis lygybės principas. Konstitucijos 29 straipsnyje skelbiama, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys yra lygūs, žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų

lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Asmenų lygybės principas iš esmės reiškia diskriminacijos draudimą, o diskriminacija dažniausiai suprantama kaip žmogaus teisių varžymas ar tam tikrų privilegijų teikimas, atsižvelgiant į lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų požymius (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas). Konstitucinis visų asmenų lygybės įstatymui principas būtų pažeistas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp tų grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 20 d. ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarimai).

Lygių galimybių įstatymo 1 straipsnyje nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taip pat šiuo įstatymu siekiama, kad būtų įgyvendintos ir Europos Sąjungos teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, kitų tarptautinių sutarčių nuostatos. Taigi Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuris draudžia diskriminaciją šio įstatymo taikymo srityje ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bet ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskiriamų savybių, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti dėl lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos. Tiesioginė diskriminacija pagal Lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 9 dalį laikomas elgesys su asmeniu, kai dėl pirmiau išvardintų pagrindų asmeniui taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Analogiškos nuostatos numatytos atitinkamose Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 2 straipsnio 1 ir 9 dalyse.

Tiriamu atveju prekybos ir pramogų centre „Ozas“ patalpa, skirta vaiko priežiūrai (pervystyti, maitinti), pavadinta „Mamos ir vaiko kambariu“. Manytina, kad toks pavadinimas suponuoja supratimą, jog naudotis šia patalpa gali tik motinos su vaikais, o tėvai bei kiti vaiką globojantys vyriškos lyties asmenys, norintys jį pamaitinti ir / arba pervystyti, tokios teisės neturi.

Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad, jeigu pastatuose ir inžineriniuose statiniuose statybos darbai vykdomi pagal statybos, rekonstravimo, pastato atnaujinimo (modernizavimo), kapitalinio remonto, supaprastintą statybos, supaprastintą rekonstravimo projektus ar kapitalinio remonto aprašą, statiniuose, kurių sąrašą tvirtina Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, tokius pastatus ir inžinerinius statinius būtina pritaikyti specialiesiems neįgaliųjų poreikiams, vadovaujantis normatyvinių statybos techninių dokumentų reikalavimais, o viešuosiuose pastatuose, kurių sąrašą tvirtina Vyriausybė ar jos įgaliota institucija, pagal Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytus reikalavimus būtina įrengti patalpą kūdikiams žindyti ir pervystyti.

Pažymėtina, kad, remiantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. vasario 27 d. įsakymu Nr. D1-91 patvirtinto statybos techninio reglamento STR2.02.02:2004 „Visuomeninės paskirties statiniai“ 4 priedu, patalpos kūdikiams žindyti ir pervystyti privalo būti įrengtos prekybos paskirties pastatuose, kurių prekybos salių plotas – didesnis kaip 2000 m². Patalpų, skirtų kūdikiams žindyti ir pervystyti, įrengimo viešojo naudojimo pastatuose reikalavimai patvirtinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. birželio 2 d. įsakymu Nr. V-640 „Dėl patalpų kūdikiams žindyti ir pervystyti įrengimo reikalavimų patvirtinimo“. Šiame akte (13 punkte) nurodyta, kad Patalpoje turi būti pervystymo stalas, 2 kėdės su atlošais ir ranktūriais, praustuvė (pakankamo dydžio, kad būtų galima apiprausti kūdikį), skysto muilo ir jo dozatorius, dezinfekcinės priemonės rankoms bei pervystymo stalo paviršiui dezinfekuoti ir jos dozatorius, popierinių rankšluosčių ar servetėlių, atliekų surinkimo talpa su pedalu ir dangčiu, kabykla viršutiniams drabužiams.

Remiantis vaiko priežiūros kambarių įrengimą reglamentuojančiais teisės aktais, darytina išvada, kad prekybos paskirties pastatų valdytojai turi įrengti patalpas, skirtas kūdikių žindymui ir priežiūrai, bei leisti šiomis patalpomis naudotis visiems lankytojams, nepriklausomai nuo jų lyties. Visuose šią sritį reglamentuojančiuose teisės aktuose pabrėžiamas patalpų paskirties aspektas, tačiau niekur nėra nurodomas subjektų ratas, kuris gali naudotis šia patalpa, taigi konstatuotina, kad galimybės naudotis vaiko priežiūros kambariais turėtų būti sudarytos visiems asmenims – tiek motinoms, tiek tėvams, tiek kitiems asmenims, siekiantiems pamaitinti ar pervystyti kūdikį.

Šioje situacijoje būtina įvertinti Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 7 straipsnio 2 punkto nuostatas, pagal kurias, suteikdamas vartotojams informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuodamas, prekių pardavėjas, gamintojas ar paslaugų teikėjas privalo užtikrinti, kad joje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekinimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas dėl asmens lyties bei formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą. Pagal to paties įstatymo 13 straipsnio 2 punktą, pažeidimų vartotojų teisių apsaugos srityje laikomi tokie

veiksmi, kai informuojant apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuojant formuojamos visuomenės nuostatos, kad viena lytis pranašesnė už kitą, taip pat vartotojai diskriminuojami dėl jų lyties.

Nagrinėjamu atveju vaiko priežiūros kambarys prekybos ir pramogų centre „Ozas“ yra įvardytas kaip „Mamos ir vaiko kambarys“. Atsakyme Bendrovė rašė, kad patalpa yra taip pavadinta, nes asmenims leidžia lengvai identifikuoti patalpos tiesioginę paskirtį, bet neapriboja naudojimosi galimybių. Darytina išvada, kad tokiu pavadinimu yra formuojama nuomonė ir stereotipas, jog vaikais rūpinasi tik moterys, taigi joms ir yra skirtas šis kambarys; taip pat gali būti formuojamas stereotipas, kad vyrai nesirūpina arba nesugeba rūpintis vaikais. Manytina, kad pavadinimu „Mamos ir vaiko kambarys“ tėvai (vyrai) ir kiti vaiku pasirūpinti siekiantys asmenys yra atgrasomi naudotis tokiu kambariu, nors, pasak Bendrovės atstovų, jis yra visiškai pritaikytas naudotis visų lyčių asmenims ir naudojimas juo nėra ribojamas, įleidžiant tik moteris (mamas).

Bendrovė savo atsakyme pabrėžė, kad toks žymėjimas („Mamos ir vaiko kambarys“) buvo pasirinktas po konsultacijų su atitinkamų sričių specialistais, vengiant galimo mažiau palankaus požiūrio į moters nėštumą ir gimdymą, vaiko žindymą, nevartojant tiesioginių nuorodų į minėtas fiziologines savybes, tokiu būdu, kaip teigia Bendrovė, užtikrinant maksimaliai patogų poreikių tenkinimą bei naudojimąsi minėta patalpa. Bendrovė pati pažymėjo, kad naudotis patalpa vaiko priežiūrai gali tiek vyrai, tiek moterys, taigi tiesioginė patalpos paskirtis turėtų būti ne vieta pabūti mamai su kūdikiu, bet prižiūrėti (pervystyti arba pamaitinti) vaiką, taigi pavadinimas „Mamos ir vaiko kambarys“ neatspindi patalpos tiesioginės paskirties, kuri pirmiau nagrinėtuose teisės aktuose yra aprašyta kaip „patalpa kūdikiams žindyti ir vystyti“. Darytina išvada, kad patalpos kūdikiams žindyti ir vystyti pavadinimas „Mamos ir vaiko kambariu“ nėra pagrįstas jokiais teisėtu tikslu.

Kadangi patalpa yra pritaikyta naudotis ne tik moterims, manytina ir rekomenduotina, kad patalpa turėtų neutralų pavadinimą, apibūdinantį patalpos paskirtį, arba kitokį neutralų žymėjimą. Pažymėtina, kad prekybos ir pramogų centro „Ozas“ pirmame bei antrame aukšte yra įrengtos dar dvi vaiko priežiūrai skirtos patalpos, kurios neturi pavadinimo. Šiuo atveju nėra suponuojamas stereotipas, kad tik mamos prižiūri vaikus ir tik joms skiriama minėta patalpa, taigi nėra teikiamos privilegijos ir formuojama nuomonė, kad viena lytis yra pranašesnė.

Konstatuotina, kad UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“, pavadinusi patalpą kūdikiams žindyti ir vystyti „Mamos ir vaiko kambariu“, formuoja visuomenės nuostatas, kad viena lytis yra pranašesnė už kitą, kad tik mamos gali prižiūrėti ir pasirūpinti vaikais. Tokiais veiksmais UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“ tiesiogiai diskriminavo vyrus ir padarė Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 13 straipsnio 2 punkte įtvirtintą pažeidimą.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 19 straipsniu bei Lygių galimybių įstatymo 14 straipsniu, 15 straipsniu ir 29 straipsnio 2 dalies 2 punktu:

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Kreiptis į UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“ ir siūlyti nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus, t. y., siūlyti keisti patalpos, skirtos kūdikiams prižiūrėti, pavadinimą ar žymėjimą į neutralų lyties pagrindą, apibūdinant patalpos paskirtį, bet ne subjektų ratą, kuriam patalpa skirta.

2. Įpareigoti UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“ išnagrinėti lygių galimybių kontrolieriaus sprendimą ir apie nagrinėjimo rezultatus bei sprendimo vykdymo eigą informuoti lygių galimybių kontrolierių per 30 dienų nuo sprendimo gavimo dienos.

3. Su sprendimu supažindinti UAB „ECE Projektmanagement Vilnius“ vadovą.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė